

Skjult eierskap i et åpent demokrati

Skjult eierskap til selskaper er et alvorlig samfunnsproblemverden over. Nå foreslår Finansdepartementet å lukke det eneste aksjonærregisteret vi har her i landet.

11.02.2014 | Skrevet av Siri Gedde-Dahl

Denne kronikken står på trykk i Dagens Næringsliv i dag.

Sunn konkurranse i næringslivet betinger effektivt innsyn i aksjonæropplysninger. Samfunnsundergravende virksomhet som skatteunndragelse, hvitvasking og korrupsjon baseres ofte på skjult eierskap.

"Aksjeeierboken skal være tilgjengelig for enhver», heter det da også i aksjelovens § 4-6. Vi kan i dag få aksjonærlistene ved å gå til det enkelte selskap. Men dette er ofte tidkrevende og kostbart. Og ikke alle selskaper gir oss det vi har krav på.

Aksjonærregisteret er et samlet register for alle aksjeselskaper, administrert av Finansdepartementet, til bruk for Skatteetaten. Registeret inneholder for en stor del offentlige opplysninger. Mens det er taushetsplikt for opplysninger som ikke er tilgjengelig andre steder.

En utrolig historie

Aksjonærregisteret har vært lite brukt av journalister. Men så skjer noe helt utrolig: En journalists innsynskrav i aksjonærregisteret utløser panikk i Finansdepartementet. Innsynet avslås. Og før Sivilombudsmannen har rukket å behandle klagen, sender departementet ut på høring et forslag om hermetisk lukking av registeret for allmennheten. Departementet vil at hele registeret skal underlegges lovfestet taushetsplikt. Det skal altså ikke være lov å gi innsyn i et register som i all hovedsak inneholder opplysninger som er fritt tilgjengelige andre steder.

Departementet har tre argumenter:

- 1.) Aksjonærregisteret er opprettet for et annet formål.
- 2.) Innsyn kan svekke tilliten mellom skatteyttere og skatteetaten.
- 3.) Innsyn er altfor arbeidskrevende, datasystemet egner seg ikke.

Innsynsretten er forankret i grunnloven og anses som en viktig del av yttringsfriheten. Innsynsretten er for viktig til at man suspenderer den i formalisme, fordi «det passer ikke her», som tante Sofie sier. Argument nummer to er mer prinsipielt. Men eksisterer det en slik mistillit når aksjonæropplysninger først er rapportert? Ikke ett sted i høringsnotatet dokumenteres det at denne mistilliten er reell.

Høringsnotatet preges sterkt av argument nummer tre – at det blir for arbeidskrevende å gi innsyn.

Ja, åpenhet kan bety merarbeid. Derfor har man også i dag hjemmel i offentlighetsloven for å avslå særlig arbeidskrevende innsyn. Derimot er det ikke grunnlag i norsk lov for å innføre taushetsplikt fordi man er redd for merarbeid. Taushetsplikt skal verne opplysninger, ikke byråkratene.

Å basere en taushetsplikt på at datasystemet er tungvint, fremstår som det rene vås. Er det noe som med sikkerhet vil endre seg med tiden, så er det datasystemer.

Åpenhet er gode

Det såkalte Forvalterregistreringsutvalget formulerte i NOU 2005:13 følgende om erfaringene med innsynet i selskapers aksjonærregister:

«En slik åpenhet er et viktig redskap som grunnlag for en informert og konstruktiv samfunnsdebatt om makt- og eierforhold i næringslivet. Likeledes er offentlighet omkring aksjeeierregisteret en viktig forutsetning for forskning og analyse knyttet til maktforholdene i norsk næringsliv.»

Aktiv bruk av det nasjonale aksjonærregisteret åpner nye muligheter til å sammenstille informasjon. Men det er jo også et av målene med gjeldende offentlighetsloven – at samfunnet skal få nytte av alle opplysninger som ligger lagret i forvaltningens databaser. Stortinget brukte begrepet «teknologisk demokratisering» - at de muligheter til mer åpenhet som ligger i dagens teknologi skal tas i bruk.

Det er ikke sikkert det er journalister som først finner gull i dette registeret. Kanskje er det forskere eller en forsmådd leverandør som føler seg urettferdig behandlet i en anbudsrunde.

Poenget er ikke hvem som finner hva, men at aksjonærregisteret har samfunnsmessig interesse og at åpenhet er et gode for samfunnet.

Tenk om den nye bevissthet om aksjonærregisteret kunne bidra til å avdekke skatteunndragelse? Ville ikke den muligheten være argument nok i seg selv til å ligge unna denne taushetsplikten?

Siri Gedde-Dahl, leder av Norsk Presseforbunds offentlighetsutvalg

